

Paćko, Grażyna / Rakowski, Witold

Współczesne społeczeństwo Płocka

Rocznik Mazowiecki 19, 204-226

2007

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Grażyna Paćko, Witold Rakowski

Współczesne społeczeństwo Płocka

Wstęp

Płock jest najstarszym miastem na Mazowszu i jednym z najstarszych w Polsce. To za panowania Władysława I Hermana i Bolesława III Krzywoustego był stolicą Polski. Dziś jest szybko zmieniającą swe oblicze stolicą Północnego Mazowsza. W Polsce miasto znane jest nie tylko z walorów historycznych, lecz przede wszystkim jako silny ośrodek przemysłu rafineryjno-petrochemicznego, będący siedzibą jednej z największych korporacji przemysłu naftowego w Europie Środkowowschodniej – PKN Orlen. W wyniku reformy administracyjnej w 1975 r. miasto stało się siedzibą województwa i wówczas nastąpił jego szybki rozwój gospodarczy. Było rynkiem zbytu dla przemysłu rolno-spożywczego i jako największy ośrodek przemysłowy ówczesnego województwa dawało zatrudnienie mieszkańcom okolicznych wsi i miasteczek. Nowa reforma administracyjna w 1999 r. pozbawiła Płock rangi województwa, mimo to miasto utrzymało wiele ważnych funkcji, które pełniło w regionie. Obecnie jest drugim pod względem liczby mieszkańców (127,9 tys. według stanu na dzień 31 XII 2004 r.) po Radomiu (227,9 tys.), nie licząc Warszawy, z pięciu miast wydzielonych w województwie jako odrębne jednostki administracyjne na prawach powiatu¹.

Lata dziewięćdziesiąte XX w. to okres przemian społeczno-ekonomicznych w Polsce, będących następstwem transformacji systemowej. Jak wiadomo, przemiany te doprowadziły do zmian w geograficznym rozmieszczeniu ludności ze względu na migracje wewnętrzne i zagraniczne, spowodowały poważne przekształcenia struktury społeczno-zawodowej oraz zmiany przebiegu ważnych procesów demograficznych. Zróznicował się znacznie poziom życia gospodarstw domowych. Pojawiły się nieznane dotąd na tak dużą skalę zjawiska społeczne: bezrobocie, ubóstwo, bezdomność.

¹ <http://pl.wikipedia.org/>

Celem niniejszego opracowania jest scharakteryzowanie struktury demograficzno-społecznej mieszkańców Płocka – miasta na prawach powiatu o przeważającej funkcji przemysłowej. Analiza oparta została na informacjach z Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z 2002 r. (NSP)², który został przeprowadzony na terenie całego kraju 21.05–8.06.2002 r. razem z powszechnym spisem rolnym – według stanu w dniu 20 maja 2002 r. o godz. 2400.

Struktura demograficzna

W okresie przeprowadzania ostatniego spisu powszechnego na dzień 20 V 2002 r. liczba ludności Płocka wynosiła 12 8361 osób, na dzień 31 XII 2004 r. było 127 841 (o 521 osób mniej) i na koniec roku 2005 – 127 461 osób, a więc o 380 osób mniej niż w roku poprzednim³. Niewątpliwie wpływ na liczbę mieszkańców w powojennej historii miasta miały reformy administracyjne kraju z 1975 i 1999 r., co odzwierciedlają poniższe dane⁴:

Rok	Liczba mieszkańców (wg stanu na dzień 31. XII)
1970	71 900
1980	100 000
1990	123 400
1995	127 200
1998	131 011
2000	130 800
2002	128 361
2004	127 841
2005	127 461

W 1980 r. w porównaniu z 1970 r. liczba mieszkańców Płocka zwiększyła się o 28,1 tys. W następnym dziesięcioleciu przyrost rzeczywisty ludności miasta był już mniejszy, a w latach 1990–2000 przeciętnie rocznie przybywało zaledwie 740 osób, podczas gdy w latach 1970–1980 – 2910 osób. Maksymalną liczbę mieszkańców Płock osiągnął w 1998 r. i od tego roku następuje powolny spadek liczby osób, podobnie jak to się dzieje w całej Polsce. Bezpośredni wpływ na sytuację ludnościową miejscowości mają takie czynniki, jak: przyrost naturalny (urodzenia, zgonny) oraz ruchy migracyjne. W 2004 r. w Płocku 729 par zawarło związek małżeński, urodziło się 1137 dzieci, zmarło 1027 osób, a więc przyrost naturalny obliczany jako różnica pomiędzy liczbą urodzeń (urodzenia żywe) a zgonów był dodatni i wyniósł 110 osób. Saldo migracji mieszkańców Płocka wewnątrz kraju było ujemne i wynosiło – 634, co oznacza, że więcej osób wyjechało z miasta (951 osób),

² Podstawowe informacje ze Spisów Powszechnych. Miasto na prawach powiatu Płock, Urząd Statystyczny w Warszawie, Warszawa 2003.

³ <http://www.stat.gov.pl> (Bank Danych Regionalnych)

⁴ <http://pl.wikipedia.org/>

niż do niego napłynęło i zameldowało się (317 osób). Saldo migracji zagranicznych było również ujemne i wynosiło – 1 (15 osób wyjechało, 14 przyjechało)⁵. W efekcie, mimo iż przyrost naturalny był dodatni, to ze względu na ujemny bilans migracyjny przyrost ludności był ujemny i wynosił -525 osób.

Ruch naturalny i wędrownkowy ludności ma istotny wpływ na kształtowanie się struktury wieku, płci, stanu cywilnego, wykształcenia, struktury zawodowej, aktywności ekonomicznej.

W Tabeli 1. zestawiono wiek mieszkańców Płocka według płci w podziale na 5-letnie przedziały wiekowe.

Tabela 1. Ludność Płocka w 2002 r. według płci i wieku

Wiek	Ogółem	M	K	Ogółem	M	K
	w liczbach bezwzględnych			%		
0-4	5635	2876	2759	4,4	4,7	4,1
5-9	7115	3593	3522	5,5	5,8	5,3
10-14	8370	4300	4070	6,5	7,0	6,1
15-19	10 580	5452	5128	8,2	8,8	7,7
20-24	11 142	5684	5458	8,7	9,2	8,2
25-29	10 890	5597	5293	8,5	9,1	7,9
30-34	8888	4435	4453	6,9	7,2	6,7
35-39	8277	4083	4194	6,4	6,6	6,3
40-44	9387	4419	4968	7,3	7,2	7,4
45-49	11 500	5187	6313	9,0	8,4	9,5
50-54	11 006	5167	5839	8,6	8,4	8,8
55-59	7073	3266	3807	5,5	5,3	5,7
60-64	5560	2591	2969	4,3	4,2	4,5
65-69	4698	2131	2567	3,7	3,5	3,8
70-74	3642	1516	2126	2,8	2,5	3,2
75-79	2509	807	1702	2,0	1,3	2,6
80-84	1217	357	860	0,9	0,6	1,3
85 i więcej	872	206	666	0,8	0,2	0,9
Razem	128 361	61 667	66 694	100	100	100

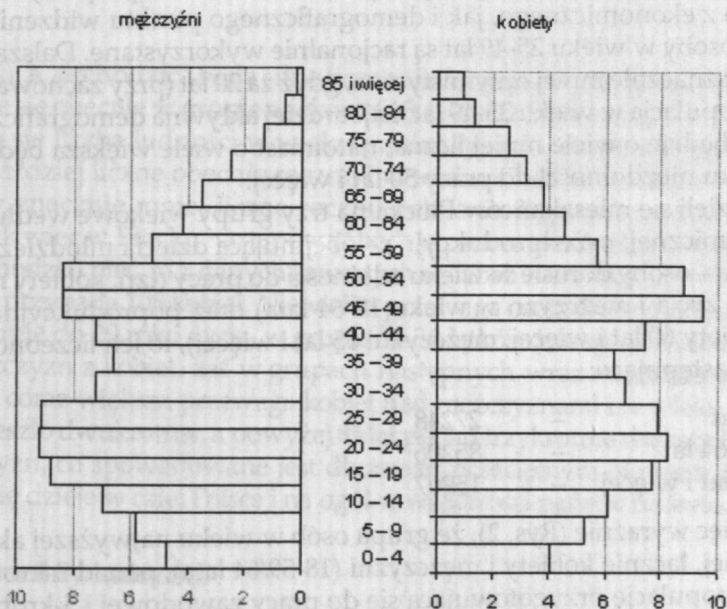
Źródło: W tej tabeli i w innych, jeżeli nie podano inaczej: *Podstawowe informacje ze spisów powszechnych. Miasto na prawach powiatu Płock, Urząd Statystyczny w Warszawie, Warszawa 2003.*

Z danych zawartych w Tabeli 1. widać, że w Płocku w okresie przeprowadzania spisu powszechnego w 2002 r. najliczniejszą grupą ludności była subpopula-

⁵ <http://www.stat.gov.pl> (Bank Danych Regionalnych)

cja w wieku 45-49 lat (czyli urodzeni w latach 1953-1957) i była ona przeszło dwukrotnie liczniejsza od najmłodszej grupy dzieci w wieku 0-4 lat. Następną w kolejności była grupa osób w wieku 20-24 lat (urodzeni w latach 1978-1982), 50-54, 25-29 i 15-19 lat. Podobna sytuacja w strukturze wieku ludności występuje w Żyrardowie, gdzie osoby wieku 45-49 lat, a następnie 20-24 lat stanowią najliczniejszą grupę⁶. Można więc powiedzieć, że liczby te odzwierciedlają sytuację demograficzną w Polsce, kiedy to w latach pięćdziesiątych i osiemdziesiątych występował wysoki przyrost naturalny. Lata dziewięćdziesiąte, jak to widać z danych zawartych w Tabeli 1, charakteryzują się gwałtownym i systematycznym zmniejszaniem się liczby osób począwszy od grupy osób w wieku 10-14 lat (urodzeni w latach 1988-1992), których było o 2210 mniej od grupy poprzedzającej oraz kolejno w wieku 5-9 lat – o 1255 mniej i 0-4 lat o 1480 mniej od poprzedzającej grupy osób. Nie jest to więc prawidłowa struktura wieku, która powinna przedstawiać się w taki sposób, że wraz z rosnącym wiekiem i wymieraniem poszczególnych subpopulacji powinna maleć liczba ludności.

Rys. 1. Piramida wieku ludności Płocka w 2002 r. według płci

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS⁷.

⁶ W. Rakowski, K. Witkowska, *Współczesne społeczeństwo Żyrardowa*, „Rocznik Żyrardowski”, t. IV, Żyrardów 2006.

⁷ Wszystkie tabele oraz wykresy zamieszczone w opracowaniu, jeżeli nie podano inaczej, powstały w oparciu o: *Podstawowe informacje ze spisów powszechnych. Miasto na prawach powiatu Płock*, Urząd Statystyczny w Warszawie, Warszawa 2003.

Podobne tendencje demograficzne występują w całym kraju. Jak podają dane GUS⁸, liczba urodzeń w Polsce maleje nieprzerwanie od 1984 roku. Obserwowana w latach dziewięćdziesiątych depresja urodzeń nadal się utrzymuje. Od 1989 r. poziom reprodukcji nie gwarantuje prostej zastępowalności pokoleń. W 2003 r. współczynnik dzietności w Polsce wynosił 1,22 i był najniższy od ponad 50 lat (najbardziej korzystną sytuację demograficzną określa współczynnik kształtujący się na poziomie 2,1-2,15, tj. kiedy w danym roku na jedną kobietę w wieku 15-49 lat przypada średnio 2 dzieci).

Wracając do analizy danych NSP dotyczących struktury wieku społeczności Płocka, jeżeli dokonamy podziału ludności na trzy podstawowe subpopulacje, to ich liczebność będzie wyglądała następująco:

0-24 lat	-	42 842
25-49 lat	-	48 942
50 lat i powyżej	-	36 577

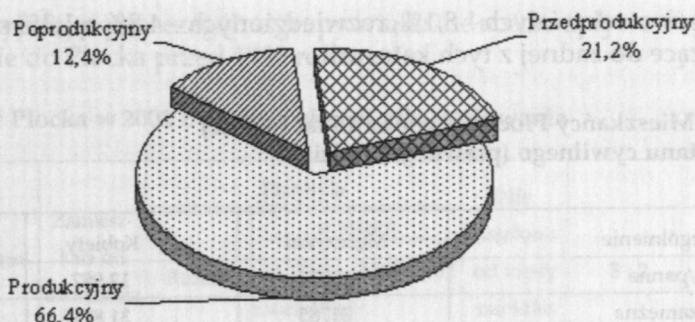
Rozpatrując terażniejszość i perspektywę kilku lat, takie proporcje są korzystne zarówno z ekonomicznego, jak i demograficznego punktu widzenia, jeśli założy się, że osoby w wieku 25-49 lat są racjonalnie wykorzystane. Dalsza perspektywa jest już znacznie mniej optymistyczna, gdyż za 20 lat (przy zachowanej strukturze) subpopulacja w wieku 25-49 lat, najbardziej aktywna demograficznie i ekonomicznie, będzie o wiele mniej liczna, natomiast o wiele większa będzie grupa osób w wieku niezdolności do pracy 50 lat i więcej.

Jeśli podzieli się mieszkańców Płocka na trzy grupy wiekowe według aktywności ekonomicznej: przedprodukcyjną – obejmującą dzieci i młodzież do lat 17, produkcyjną – osoby dorosłe w wieku zdolności do pracy (tzn. kobiety między 18 a 59 rokiem życia i mężczyźni w wieku 18-64 lata) oraz poprodukcyjną – osoby starsze (kobiety 60 lat i więcej, mężczyźni 65 lat i więcej), to ich liczebność kształtowała się następująco:

0-17 lat	-	27248
18-59/64 lat	-	85206
60/65 lat i więcej	-	15907

Widać więc wyraźnie (Rys. 2), że grupa osób w wieku najwyższej aktywności ekonomicznej, łącznie kobiety i mężczyźni (18-59/64 lata), ponad 3-krotnie przewyższa subpopulację przygotowującą się do pracy zawodowej i 5-krotnie wkraczającą w wiek emerytalny (60/65 lat i więcej). Na 100 osób w wieku produkcyjnym przypada 51 osób w wieku nieprodukcyjnym. Należy zwrócić uwagę na występujące zjawisko starzenia się ludności w wieku produkcyjnym, wyrażające się rosnącym udziałem ludzi starszych (45 lat i więcej) w ogólnej liczbie ludności omawianej grupy wieku. W ciągu najbliższych lat „wychodzić” będą z grupy wieku produkcyjnego – obecnie relatywnie mało liczne osoby będące w grupie wiekowej 55-59 lat – roczniki urodzonych w latach niżowych 1935-1945 (lata II wojny

⁸ http://www.stat.gov.pl/dane_spol-gosp/osp/index.htm

Rys. 2. Struktura ludności Płocka w 2002 roku według ekonomicznych grup wieku.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

światowej), a „wchodzić” będą silne liczebnie roczniki wyżu lat osiemdziesiątych znajdujące się obecnie w grupie wiekowej 15-19 lat. Jednak już za 10-15 lat znacznie zmniejszy się liczba ludności w wieku produkcyjnym, gdyż tę grupę opuszczać będą najbardziej liczne obecnie roczniki w wieku 45-49 lat, a na ich miejsce będą wkraczały znacznie mniej liczne roczniki obecnie w grupie wiekowej 10-14 lat (Tab. 1). Tak więc w Płocku następować będzie proces starzenia się zasobów pracy.

Jeżeli chodzi o płeć, to z danych zawartych w Tabeli 1. wynika, że w Płocku na 100 mężczyzn przypada 108 kobiet. Niewielka przewaga osobników płci męskiej występuje w grupie do 29 roku życia, w grupie 30-34-latków istnieje równowaga między liczbą mężczyzn a kobiet, zaś w grupach następnych wraz ze starzeniem się osób występuje coraz większa przewaga kobiet nad mężczyznami i w wieku powyżej 75 lat jest przeszło dwukrotnie, a powyżej 85 lat ponad trzykrotnie większa liczba kobiet niż mężczyzn, co spowodowane jest dłuższym przeciętnym okresem życia kobiet, tak jak to się dzieje w całej Polsce i na ogół w większości państw na świecie.

Stan cywilny ludności

W 2002 r. po raz pierwszy w spisie ustalano prawny stan cywilny ludności. Dotychczas badano wyłącznie faktyczny stan cywilny. Obecnie cechę tę określono w sposób wtórny, na podstawie charakteru związku, w jakim faktycznie żyje dana osoba. Oznacza to, że osoby płci przeciwnej żyjące w związkach nieformalnych, niezależnie od ich prawnego stanu cywilnego, traktowane były jako pary tworzące tzw. „związki partnerskie”. Ze względu na przepisy prawa, określające dolną granicę wieku umożliwiającego zawieranie związków małżeńskich (obowiązujące w poszczególnych krajach UE), w spisach określa się prawny stan cywilny dla ludności w wieku 15 lat i więcej.

Jak wykazują dane zawarte w Tabeli 2, w związku małżeńskim pozostawało (według stanu prawnego) 59,4% ogółu ludności Płocka, kawalerów i panien było

26,4%, osób owdowiałych – 8,1%, rozwiedzionych – 4,8% a 1,3% stanowiły osoby nie należące do żadnej z tych kategorii.

Tabela 2. Mieszkańcy Płocka w wieku 15 lat i więcej według stanu cywilnego (prawnego) i płci

Wyszczególnienie	Mężczyźni	Kobiety	Razem
Kawaler/panna	15 273	12 987	28 260
Żonaty/zamężna	31785	31 871	63 656
Wdowiec/wdowa	1270	7382	8652
Rozwiedziony/rozwiedziona	1786	3368	5154
Pozostałe	784	735	1519
Razem	50 898	56 343	107 241

Wśród osób będących w związkach małżeńskich występuje przewaga (o 86) kobiet nad mężczyznami (Tab. 2), co może być spowodowane czasowym przebywaniem mężczyzn w innych miejscowościach kraju lub za granicą. W pozycji kawaler/panna przewaga mężczyzn nad kobietami jest znaczna i wynosi 2286 osób, a wśród osób rozwiedzionych jest prawie dwukrotnie więcej kobiet niż mężczyzn. Odsetek wdów jest niemal sześciokrotnie wyższy (6,9%) w porównaniu z odsetkiem wdowców (1,2%). Ta różnica wynika z wyższej umieralności mężczyzn, nasilającej się w miarę przechodzenia do starszych grup wieku. W rezultacie starsi mężczyźni – w zdecydowanej większości – do końca życia pozostają żonaci, a starsze kobiety najczęściej są wdowami.

Struktura ludności według faktycznego stanu cywilnego nieco różni się od zestawienia według stanu prawnego, bowiem w ostatnim NSP po raz pierwszy wyodrębniono grupę osób separowanych. W dotychczasowych spisach osoby te były w zasadzie włączane do osób rozwiedzionych. Sądy orzekają separację od 2000 r., wobec czego grupa ta była nieliczna i wynosiła 1360 osób, a znajdowały się w niej zarówno osoby separowane prawnie, jak i faktycznie, tj. bez orzeczenia sądowego dotyczącego separacji. Faktycznie związków małżeńskich było o 138 mniej niż według stanu prawnego, mimo iż w tej grupie za związki małżeńskie uznawano także tzw. „związki partnerskie” inaczej zwane konkubinami. Osób rozwiedzionych było o 443 mniej, także o 513 mniej było osób deklarujących stan cywilny kawaler/panna, a 1361 osób miało o nieustalony status stanu cywilnego.

Wiek mieszkańców a stopień zasiedziałości

Według spisu ludności z 2002 r. 53,8% mieszkańców Płocka to osoby zamieszkałe od urodzenia, 43,9% stanowiła ludność napływowa, w przypadku 2,3% osób nie ustalono, od kiedy mieszkają (Tab. 3). Najbardziej zasiedziałą grupą były osoby młode do 19 roku życia, a więc urodzeni po 1983 r., czyli część z nich może pochodzić z rodzin napływowych, które osiedliły się w Płocku przed 1989 rokiem. Wśród ludności napływowej w wieku 40 lat i powyżej zdecydowana większość

(90,4-96,7% – przyjmując poszczególne grupy wieku ludności napływowej za 100) to osoby przybyłe do Płocka przed 1989 rokiem.

Tabela 3. Ludność Płocka w 2002 r. według okresu zamieszkiwania

Grupy wieku	Ogółem	Zamieszkała od urodzenia	Przybyła			Nie ustalono od kiedy mieszka	3 : 2	5 : 4
			Razem	w latach				
				w 1989r. i wcześniej	1989–2002			
–	–	–	–	–	–	–	–	–
0-14	21 120	19 335	1279	82	1197	506	91,5	6,4
15-19	10 580	8768	1636	757	879	176	82,9	46,3
20-29	22 032	15 517	5950	2976	2974	565	70,4	50,0
30-39	17 165	8869	7795	5045	2750	501	51,7	64,7
40-49	20 887	6879	13 499	12201	1298	509	32,9	90,4
50-59	18 079	5060	12641	12178	463	378	28,0	96,3
60-64	5560	1291	4185	4050	135	84	23,2	96,7
65 i więcej	12 938	3326	9383	8700	683	229	25,7	92,7
Razem	128 361	69 045	56 368	45 989	10 379	2948	53,8	81,6

Spróbujmy ustalić, skąd przybyła do Płocka ludność napływowa i w jakich latach – w ciągu ostatnich trzynastu lat – ruchy migracyjne miały największe nasilenie.

Tabela 4. Ludność Płocka przybyła w latach 1989–2002 według miejsca poprzedniego zamieszkania

Rok przybycia	Ogółem	Poprzednie miejsce zamieszkania			
		inne miejsce w Polsce			zagranica
		miasta	wieś	nieustalone miejsce w kraju	
1989–1992	2934	733	2091	19	91
1993–1995	1861	615	1190	14	42
1996–2002	5472	2159	3155	53	105
Nieustalony	112	36	61	5	10
Razem	10 379	3543	6497	91	248
Mężczyźni	4859	1727	2962	40	130
Kobiety	5520	1816	3535	51	118

Otóż, jak wynika z danych zawartych w Tabeli 4. wśród ludności napływowej w latach 1989–2002, niemal dwa razy więcej było osób przybyłych do Płocka ze wsi niż osób, które przybyły z innego miasta w Polsce. Okresem największego nasilenia ruchów migracyjnych były lata 1996–2002. W tym czasie napłynęła tu niemal połowa z ogółu przybyłych ze wsi i 61% z innych miast. Wśród ludności napływowej zarówno ze wsi, jak i z miast przeważały kobiety z wyjątkiem migracji zagranicznych, gdzie na 248 przybyłych ogółem o 12 więcej było mężczyzn niż kobiet. Narodowość niepolską deklarowało 150 mężczyzn i 159 kobiet.

Wykształcenie mieszkańców Płocka

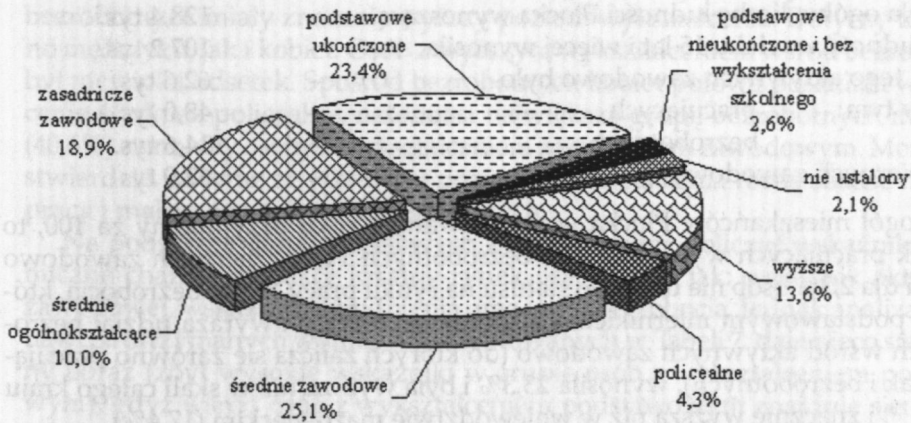
Analizując wyniki NSP 2002 r. należy przypomnieć, że po raz pierwszy uwzględniono poziom wykształcenia ludności w wieku 13 lat i więcej, chociaż dla tej grupy wiekowej można mówić jedynie o wykształceniu podstawowym (ukończonym lub nieukończonym). Dane te wskazują, że wśród mieszkańców Płocka mających wykształcenie podstawowe 41,4% stanowiły osoby młode do 19 roku życia (zdecydowana większość zapewne kontynuowała naukę w szkołach ponadpodstawowych różnego szczebla lub policealnych, ale na dzień spisu jeszcze ich nie ukończyła), 12,1% – osoby w wieku 20–44 lat, a duży udział (46,1%) miały osoby starsze powyżej 45 lat.

Pozytywnym zjawiskiem obserwowanym w ostatnich latach jest stały wzrost poziomu wykształcenia ludności. W Płocku w 2002 r. najczęściej mężczyźni i kobiety (więcej niż $\frac{1}{3}$ mieszkańców) miało wykształcenie średnie, przy czym kobiety częściej miały wykształcenie ogólnokształcące, a mężczyźni zawodowe (Tab. 5).

Tabela 5. Wykształcenie mieszkańców Płocka w wieku 13 lat i więcej z uwzględnieniem płci

Poziom wykształcenia	Ogółem	%	Mężczyźni	Kobiety
Wyższe	15 036	13,6	6553	8483
Policealne	4721	4,3	1224	3497
Średnie w tym:	38 882	35,1	18 110	20 772
– średnie ogólnokształcące	11 040	10,0	3156	7884
– średnie zawodowe	27 842	25,1	14 954	12 888
Zasadnicze zawodowe	20 903	18,9	12 892	8011
Podstawowe ukończone	25 908	23,4	11 558	14 350
Podstawowe nieukończone i bez wykształcenia szkolnego	2832	2,6	1074	1758
Nie ustalony	2446	2,1	1244	1202
Razem	110 728	100,0	52 655	58 073

Więcej niż co czwarty mieszkaniec miał wykształcenie podstawowe, a więcej niż co piąty zasadnicze zawodowe (Rys. 3). Osoby z wyższym wykształceniem stanowiły 13,6%, a w grupie tej zdecydowanie przeważały kobiety (7,7%) nad mężczyznami (5,9%). Najwięcej osób z wyższym wykształceniem (22,8%) było w wieku 25-29 lat, a więcej niż połowę stanowiły osoby w przedziale wieku 30-54 lat.

Rys. 3. Struktura wykształcenia ludności Płocka w 2002 r. w wieku 13 lat i więcej.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Na 1000 mieszkańców ogółem wyższym wykształceniem legitymowało się w Płocku 117 osób, co świadczy o wysokim poziomie nasycenia kadr z wyższym wykształceniem. Dla porównania średnio w Polsce wskaźnik ten w 2002 r. wynosił 84, a przykładowo w Warszawie – 209, Sopocie – 217, Lublinie – 182, Krakowie – 178, Skierniewicach – 129, w Łodzi – 128, Siedlcach – 129, Toruniu – 127, Pruszkowie – 125, w Radomiu – 122, Ostrołęce – 115, w Grodzisku Mazowieckim – 104, Żyrardowie – 87, Grudziądzu – 71, Rybniku – 66, Bytomiu – 63⁹.

W ostatnich latach kobiety częściej niż mężczyźni podejmują decyzję o studiach wyższych oraz o podnoszeniu kwalifikacji zawodowych bądź przekwalifikowaniu się przez udział w różnego rodzaju kursach doskonalenia zawodowego. Przyczyną takich decyzji może być trudna sytuacja kobiet na współczesnym rynku pracy, gdyż pracodawcy z różnych, nie zawsze słusznych powodów wolą zatrudnić mężczyzn niż kobiety.

⁹ W. Rakowski, K. Witkowska, *Współczesne...*, op. cit.

Aktywność ekonomiczna ludności

Prezentowane dane ze spisu ludności z 2002 r. pozwalają na szczegółową charakterystykę aktywności ekonomicznej mieszkańców Płocka. Osoby klasyfikuje się jako aktywne zawodowo: pracujące lub bezrobotne (niepracujące, ale aktywnie poszukujące pracy i gotowe do jej podjęcia) oraz jako bierne zawodowo (niepracujące i nieposzukujące pracy lub poszukujące mało aktywnie oraz niezgłaszające gotowości do jej podjęcia)¹⁰.

Na ogólną liczbę ludności Płocka wynoszącą	–	128,4 tys.
ludność w wieku 15 lat i więcej wynosiła	–	107,2 tys.
z tego aktywnych zawodowo było	–	62,6 tys.
w tym: pracujących	–	48,0 tys.
bezrobotnych	–	14,6 tys.
biernych zawodowo	–	62,9 tys.

Jeżeli ogół mieszkańców Płocka w analizowanym roku przyjmiemy za 100, to odsetek pracujących wynosił 37,4%, bezrobotnych 11,4%, biernych zawodowo 48,9% i dla 2,3% osób nie ustalono statusu na rynku pracy. Stopa bezrobocia, która jest podstawowym miernikiem natężenia bezrobocia i wyraża udział bezrobotnych wśród aktywnych zawodowo (do których zalicza się zarówno pracujących, jak i bezrobotnych), wynosiła 23,3% i była wyższa niż w skali całego kraju (21,2%¹¹) i znacznie wyższa niż w województwie mazowieckim (17,4%).

Liczba ludności pracującej do bezrobotnej w Płocku kształtowała się w relacji 1 : 3,29. Na 100 osób oficjalnie pracujących przypadało 167 osób niepracujących. Oczywiście w liczbie osób niepracujących znajdują się też dzieci oraz emeryci i renciści, będący w sumie na utrzymaniu osób pracujących. Z tego wynika, że osoba pracująca zmuszona jest utrzymywać siebie i dodatkowo jeszcze niemal dwie osoby niepracujące. Znacznie ogranicza to możliwości oszczędzania oraz inwestowania.

Uzyskane w NSP 2002 r. dane pozwalają określić, jaki wpływ na aktywność ekonomiczną ludności w wieku 15 lat i więcej ma poziom wykształcenia.

Tabela 6. Struktura osób pracujących i bezrobotnych wg płci i wykształcenia

Poziom wykształcenia	Pracujący		Bezrobotni		Razem aktywni zawodowo N = 62598
	mężczyźni N = 25609	kobiety N = 22401	mężczyźni N = 6901	kobiety N = 7687	
Wyższe	20,4	29,3	5,6	8,4	20,5
Średnie i policealne	45,3	50,9	34,8	49,9	46,7

¹⁰ S. Kostrubiec, *Warunki bytu gospodarstw domowych*, w: *Polityka Społeczna*, red. A. Kurzynowski, Instytut Gospodarstwa Społecznego SGH, Warszawa 2002, s. 118.

¹¹ http://www.stat.gov.pl/dane_spol-gosp/nsp/wybr_aspekty_akt_ekon_02/index.html

Zasadnicze zawodowe	28,2	13,9	40,6	26,1	24,2
Podstawowe ukończone i nieukończone	6,0	5,9	19,0	15,5	8,6
Nie ustalony	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0
Razem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Dane zamieszczone w Tabeli 6. wskazują, że osoby pracujące w stosunku do bezrobotnych miały znacznie wyższy poziom wykształcenia. Dotyczy to zarówno mężczyzn, jak i kobiet. Osób z wyższym wykształceniem wśród bezrobotnych był niewielki odsetek. Spośród bezrobotnych kobiet połowa posiadała wykształcenie średnie i policealne, natomiast największą grupę bezrobotnych mężczyzn (40,6%) stanowiły osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym. Można więc stwierdzić, że wraz ze wzrostem poziomu wykształcenia rosną szanse na rynku pracy i maleje odsetek osób bezrobotnych.

Na podstawie danych spisowych z 2002 r. można obliczyć wskaźniki ekonomiczne charakteryzujące lokalny rynek pracy, takie jak: wskaźnik aktywności zawodowej, wskaźnik zatrudnienia oraz stopę bezrobocia. Jednak analiza porównawcza otrzymanych wyników prezentowanych w Tabeli 7. daje nieco sfalszowany obraz (zbyt wysokie wskaźniki w grupie osób z wykształceniem podstawowym), gdyż wśród osób z wykształceniem podstawowym znajduje się również młodzież pobierająca naukę. Ponadto ustalony wiek 15 lat jako wiek aktywności zawodowej w Polsce nie znajduje odzwierciedlenia w praktyce, ponieważ pracodawcy zwykle zatrudniają osoby pełnoletnie, które ukończyły 18 lat.

Tabela 7. Wskaźniki ekonomiczne ludności Płocka w wieku 15 lat i więcej według płci i wykształcenia

Poziom wykształcenia	Współczynnik aktywności zawodowej (%)		Wskaźnik zatrudnienia (%)		Stopa bezrobocia (%)	
	kobiety	mężczyźni	kobiety	mężczyźni	kobiety	mężczyźni
Wyższe	85,6	86,4	78,0	80,5	9,0	6,8
Średnie i policealne	63,2	73,1	47,3	60,5	25,2	17,2
Zasadnicze zawodowe	64,4	78,3	39,2	56,4	39,2	27,9
Podstawowe ukończone i nieukończone	8,7	26,3	4,6	14,2	47,3	46,0
Nie ustalony	0,7	4,4	x	4,4	x	x
Razem	54,8	65,8	40,8	51,8	25,5	21,2
W tym: w wieku produkcyjnym	71,8	77,8	53,3	61,2	25,7	21,3

Dane zamieszczone w Tabeli 7. pokazują jednoznacznie, że występuje zależność pomiędzy poziomem wykształcenia a wielkością wskaźnika zatrudnienia czy też stopy bezrobocia. Osoby posiadające wysokie kwalifikacje zawodowe są bardziej aktywne na rynku pracy – na ogół nie tracą pracy oraz stosunkowo szybko ją znajdują. Stopa bezrobocia dla osób z wyższym wykształceniem kształtowała się w Płocku na poziomie 6,8% (mężczyźni) i 9,0% (kobiety). Duże bezrobocie występowało natomiast wśród osób z wykształceniem podstawowym (46% mężczyźni i 47,3% kobiety) i zasadniczym zawodowym (odpowiednio 27,9% i 39,2%). Bardziej narażone na znalezienie się w grupie osób bezrobotnych są kobiety, dla których stopa bezrobocia we wszystkich grupach wykształcenia była wyższa niż dla mężczyzn. Problem długotrwałego bezrobocia, zjawiska groźnego społecznie, częściej dotyczył kobiet niż mężczyzn, a okres poszukiwania pracy przez bezrobotnych przedstawiał się następująco (w %):

		M	K
do 3 miesięcy włącznie	–	14,3	12,7
4-12	–	42,6	34,1
13 miesięcy i powyżej	–	41,6	51,5
nieustalony	–	1,5	1,7
razem:		100,0	100,0

Zatem co trzecia bezrobotna kobieta poszukiwała pracy od 4 do 12 miesięcy, a co druga pozostawała bez pracy 13 miesięcy i dłużej.

Spośród osób w wieku produkcyjnym, aktywnych zawodowo, które powinny być najbardziej zaangażowane w proces pracy, co czwarta kobieta i co piąty mężczyzna pozostawali bez pracy.

Osoby niepełnosprawne

Celem badania niepełnosprawności w ramach NSP 2002 r. było określenie rozmiarów populacji niepełnosprawnych, obejmującej zarówno osoby prawnie uznane za niezdolne do pracy i posiadające orzeczenie uprawnionego organu, jak również te bez orzeczenia, które w znaczeniu biologicznym miały długotrwałe problemy zdrowotne, utrudniające codzienną egzystencję oraz pełnienie ról zawodowych i społecznych.

Wśród mieszkańców Płocka było 12 658 osób niepełnosprawnych (9,9%) w tym 10 229 osób z niepełnosprawnością prawnie orzeczoną oraz 2429 niepełnosprawnych w znaczeniu biologicznym. W grupie osób niepełnosprawnych przeważały kobiety (53,5%).

Poziom wykształcenia niepełnosprawnych w wieku 13 lat i więcej (12 242 osoby) przedstawiał się następująco (w %):

wyższe	–	5,6
średnie i policealne	–	31,2
zasadnicze zawodowe	–	20,3
podstawowe ukończone	–	36,4
podstawowe nieukończone	–	6,5
razem:		100,0

Osoby niepełnosprawne charakteryzowały się więc względnie niskim poziomem wykształcenia i aż 43% stanowiły osoby z wykształceniem podstawowym i bez wykształcenia szkolnego. Jest to ważny element dodatkowo zmniejszający atrakcyjność takich osób na rynku pracy.

W dość nielicznej grupie niepełnosprawnych aktywnych zawodowo (2376 osób) 65% stanowiły osoby pracujące. Duży był natomiast odsetek osób biernych zawodowo (81% łącznie z osobami poniżej 15 lat), ale też duży udział miały osoby w wieku poprodukcyjnym (40,2%), a więc liczące 60 lat (kobiety) lub 65 i więcej (mężczyźni). Kobiet w wieku poprodukcyjnym było ponad dwa razy więcej niż mężczyzn.

Źródła utrzymania ludności

Budżety domowe często zasilane są z kilku źródeł. Źródło, z którego pochodzi przeważająca część środków w budżecie domowym, przeznaczana na potrzeby wszystkich członków gospodarstwa domowego, definiowane jest w spisach ludności jako główne źródło utrzymania. Wśród mieszkańców Płocka występuje duże zróżnicowanie w strukturze wieku, płci, aktywności zawodowej oraz wykształcenia. Te czynniki zapewne miały wpływ na to, z jakich źródeł głównie czerpali utrzymanie mieszkańcy miasta.

Tabela 8. Główne źródła utrzymania mieszkańców Płocka w 2002 r.

Wyszczególnienie	Mężczyźni	Kobiety	Razem	% udział
Praca najemna	37167	37397	74564	58,1
Praca na własny rachunek	4990	3925	8915	7,0
Praca w gospodarstwie rolnym (w tym we własnym)	508	430	938	0,7
Emerytura	7782	11 382	19 164	14,9
Renta	4565	6355	10 920	8,5
Inne źródła	5681	6228	11 909	9,3
Nie ustalono	974	977	1951	1,5
Razem	61 667	66 694	128 361	100,0

Z danych zawartych w Tabeli 8. wynika, że najważniejszym źródłem utrzymania mieszkańców Płocka była praca najemna (58,1%) i to niemalże w równym stopniu dla mężczyzn i kobiet. Prawie $\frac{1}{4}$ mieszkańców to emeryci i renciści, przy czym kobiet wśród biorców tych świadczeń było o $\frac{1}{3}$ więcej niż mężczyzn, co jest związane z notowaną nadumieralnością mężczyzn. Znikomy odsetek (0,7%) stanowiły osoby utrzymujące się z pracy w rolnictwie, a pozostali (10,8%) czerpali utrzymanie z innych niezarobkowych źródeł, takich jak: dochody z własności, zasiłki

dla bezrobotnych, świadczenia z pomocy społecznej. Główne źródło utrzymania nie zostało ustalone dla 1951 mieszkańców, stąd dalsza analiza w podziale na posiadających własne źródła utrzymania oraz osoby utrzymywane nie będzie uwzględniała tej liczby mieszkańców.

Badania wykazały, że własne źródła utrzymania deklarowało prawie 2/3 mieszkańców Płocka (Tab. 9) a udział kobiet i mężczyzn był niemal identyczny (62,4% kobiety, 62,8% mężczyźni). Dzieci i młodzież do lat 19 zdecydowanie tworzyły najliczniejszą grupę osób pozostających na utrzymaniu, zaś wśród osób dorosłych od 20 lat wzwyż wraz z wiekiem wzrastał odsetek osób posiadających własne źródło utrzymania.

Tabela 9. Mieszkańcy Płocka w 2002 r. posiadający własne źródła utrzymania i pozostający na utrzymaniu z uwzględnieniem grup wieku

Grupy wieku	Posiadający własne źródła utrzymania		Pozostający na utrzymaniu	
	liczba	%	liczba	%
0-14	81	0,4	20 765	99,6
15-19	962	9,2	9445	90,8
20-29	12 874	59,6	8736	40,4
30-39	13 920	82,6	2936	17,4
40-49	17 529	85,3	3010	14,7
50-59	16108	90,3	1729	9,7
60-64	5266	95,7	237	4,3
65 i więcej	12 368	96,5	444	3,5
Kobiety	40 991	62,4	24 726	37,6
Mężczyźni	38 117	62,8	22 576	37,2
Razem	79 108	62,6	47 302	37,4

Najliczniejszą grupę stanowiły osoby starsze w przedziale wieku 65 lat i więcej (99%), czyli osoby w wieku poprodukcyjnym, których głównym źródłem utrzymania była przede wszystkim emerytura lub renta rodzinna w wypadku osób owdowiałych. Z renty w tej grupie wiekowej utrzymywało się pięć razy więcej kobiet niż mężczyzn.

Gospodarstwa jedno- i dwuosobowe utrzymywały się najczęściej z rent i emerytur, a na drugim miejscu z pracy najemnej w sektorze prywatnym (Tab. 10). Praca jako najważniejsze źródło utrzymania występowała przede wszystkim w gospodarstwach czteroosobowych (83%), a jednocześnie w tej grupie występował najmniejszy odsetek gospodarstw utrzymujących się z rent i emerytur (9,6%), a największy, w odniesieniu do pozostałych typów gospodarstw, odsetek utrzymują-

cych się z pracy na własny rachunek (10,6%). W rodzinach trzyosobowych oraz składających się z pięciu osób i więcej struktura źródeł dochodów była bardzo zbliżona i w tej grupie gospodarstw praca, głównie najemna, była na pierwszym miejscu i stanowiła 73%, na drugim był dochód z emerytur i rent, a następnie z pracy na własny rachunek.

Tabela 10. Gospodarstwa domowe w Płocku według liczby osób w gospodarstwie oraz głównego źródła utrzymania

Wyszczególnienie	Ogółem	Liczba osób w gospodarstwie domowym				
		1	2	3	4	5 osób i więcej
1. Praca w sektorze:	28 391	4793	5356	8070	7221	2951
• publicznym	9181	1628	1919	2640	2180	814
• prywatnym	19 210	3165	3437	5430	5041	2137
- najemna	15 921	2650	2880	4525	4120	1746
-na własny rachunek	3289	515	557	905	921	391
2. Emerytury i renty	14 446	5132	5820	2007	833	654
3. Pozostałe źródła	3028	851	662	676	490	349
4. Pozostający na utrzymaniu	2125	1662	250	145	51	17
5. Nieustalone źródła	517	7	164	162	116	68
Razem (1+2+3+4+5):	48 507	12 445	12 252	11 060	8711	4039

Struktura gospodarstw domowych

Według definicji spisowej przez gospodarstwo domowe rozumie się zespół osób spokrewnionych lub niespokrewnionych, mieszkających razem i wspólnie utrzymujących się. Jeżeli któraś z osób mieszkających razem utrzymuje się oddzielnie, tworzy wówczas oddzielne jednoosobowe gospodarstwo domowe. Zdarza się, że w spisywanym pomieszczeniu może mieszkać jedno, dwa, trzy lub więcej gospodarstw domowych.

W końcu maja 2002 r. w Płocku było 48 507 gospodarstw domowych (Tab. 11), w skład których wchodziło 127 064 osób (99% ludności Płocka). Niemal co czwarte gospodarstwo domowe składało się tylko z jednej osoby, tyle samo było gospodarstw dwuosobowych, nieco tylko mniej trzyosobowych, a najmniej liczących 5 osób i więcej (8,3%). Ostatni spis wykazał wzrost liczby gospodarstw domowych jednoosobowych w skali całego kraju w stosunku do 1988 roku. Sprzyjać może temu odkładanie decyzji dotyczących zawierania małżeństw przez ludzi młodych, a także wdowieństwo wśród osób starszych (szczególnie dotyczy to kobiet).

Tabela 11. Gospodarstwa domowe w Płocku w 2002 r.

Typ gospodarstw domowych	Ogółem		Ludność w gospodarstwach domowych	
	liczba	%	liczba	%
1-osobowe	12 445	25,6	12 445	9,8
2-sobowe	12 252	25,3	24 504	19,3
3-osobowe	11 060	22,8	33 180	26,1
4-osobowe	8711	18,0	34 844	27,4
5 i więcej osób	4039	8,3	22 091	17,4
Ogółem	48 507	100,0	127 064	100,0

Spśród wszystkich gospodarstw domowych w Płocku gospodarstwa rodzinne stanowiły 72,8%. W tej grupie najliczniej występowały gospodarstwa jedno rodzinne (95,8%), cztery gospodarstwa na 100 tworzone były przez dwie rodziny, a bardzo rzadko (0,1% ogółu gospodarstw rodzinnych) występowały gospodarstwa składające się z trzech i większej liczby rodzin. Gospodarstwa nierodzinne miały duży udział (27,2%) w ogólnej liczbie gospodarstw domowych, zwłaszcza jednoosobowe, które stanowiły 94,4% ogółu gospodarstw nierodzinnych. Przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym wynosiła 2,62 osoby (Tab. 12).

Tabela 12. Gospodarstwa domowe w Płocku w 2002 r. według liczby osób w gospodarstwie

Typ gospodarstw domowych	Gospodarstwa domowe ogółem		Gospodarstwa domowe o liczbie osób					Przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym
	Liczba	%	1	2	3	4	5 i więcej	
Gospodarstwa rodzinne w tym:	35 328	72,8	-	11 610	10 995	8697	4026	3,20
- jednorodzinne	33 832	95,8	-	11 610	10 995	8286	2941	3,11
- dwurodzinne	1456	4,1	-	-	-	411	1045	5,21
- trzy i więcej rodzinne	40	0,1	-	-	-	-	40	8,18
Gospodarstwa nierodzinne	13 179	27,2	12 445	642	65	14	13	1,07
Ogółem:	48 507	100,0	12 445	12 252	11 060	8711	4039	2,62

Zgodnie z metodologią przyjętą w spisie ludności w 2002 r. rodziny są wyodrębniane w ramach istniejących gospodarstw domowych. Za rodzinę uznawano parę (małżeństwo lub partnerów) bez dzieci lub parę z jednym bądź większą liczbą dzieci albo też samotnego rodzica z jednym bądź większą liczbą dzieci. Zbiorowość małżeństw bez dzieci przede wszystkim stanowią małżeństwa starsze, których dzieci już się usamodzielnili lub założyły własne rodziny, a także część młodych małżeństw, które jeszcze nie mają dzieci.

Dominującym typem rodziny w Płocku, jak podają dane zawarte w tabeli 13, były rodziny z dziećmi wychowywanymi w związkach małżeńskich oraz nieformalnych związkach partnerskich, stanowiące 54,3% wszystkich rodzin, zaś $\frac{1}{4}$ stanowiły małżeństwa i partnerzy bez dzieci. Rodziny partnerów – nowy typ uwzględniony po raz pierwszy w spisie 2002 r. – w ogólnej liczbie rodzin miały niewielki udział wynoszący 1,6%. Co piąta rodzina z dziećmi była niepełna, przy czym dzieci w tych rodzinach w przeważającej mierze wychowywane były przez samotne matki, a tylko 9,3% przez samotnych ojców.

Tabela 13. Gospodarstwa domowe w Płocku w 2002 r. według typów rodzin

Gospodarstwa domowe typu rodzinnego	Ogółem		Typ gospodarstw domowych					
			jednorodzinne		dwurodzinne		trzy i więcej rodzinne	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%
1. Małżeństwa	28 667	77,8	26 798	79,2	1811	62,2	58	47,5
– bez dzieci	8954	31,2	8042	30,0	884	48,8	28	48,3
– z dziećmi	19 713	68,8	18 756	70,0	929	51,2	30	51,7
2. Partnerzy	586	1,6	548	1,6	34	1,2	4	3,3
– bez dzieci	263	44,9	247	45,1	16	47,1	–	x
– z dziećmi	323	55,1	301	54,9	18	52,9	4	100,0
3. Matki z dziećmi	6902	18,7	5856	17,3	989	33,9	57	46,7
4. Ojcowie z dziećmi	711	1,9	630	1,9	78	2,7	3	2,5
Ogółem	36 866	100,0	33 832	100,0	2912	100,0	122	100,0

Dane spisu na temat dzieci w rodzinach dotyczyły przede wszystkim grupy dzieci w wieku 0-24 lat pozostających na utrzymaniu, zamieszkujących z obojgiem rodziców lub z jednym w rodzinach niepełnych. Informacje na temat tego typu rodzin w Płocku zostały przedstawione w Tabeli 14.

Tabela 14. Rodziny z dziećmi do 24 lat będącymi na utrzymaniu

Wyszczególnienie	Ogółem	Małżeństwa	Matki	Ojcowie
		z dziećmi		
1. Rodziny z dziećmi o liczbie dzieci	21 523	16 897	4299	327
– jedno	11 727	8672	2822	233
– dwoje	7670	6449	1139	82
– troje	1662	1409	245	8
– czworo i więcej	464	367	93	4
2. Liczba dzieci do 24 lat pozostających na utrzymaniu	34 122	27 417	6268	437
w tym czworo i więcej	2069	1620	433	16
3. Przeciętna liczba dzieci do 24 lat pozostających na utrzymaniu	1,59	1,62	1,46	1,34

Populacja dzieci w wieku 0-24 lat pozostających na utrzymaniu liczyła 34 122 osób i stanowiła 26,6% ogółu ludności Płocka. Ta grupa rodzin stanowiła również 58,4% wszystkich rodzin, których było 36 866. W całej zbiorowości rodzin z dziećmi na utrzymaniu najliczniejszą grupę stanowiły rodziny z jednym dzieckiem (54,5%), a następnie z dwojgiem dzieci (35,6%). Najmniej, bo tylko 2,2%, było rodzin wielodzietnych z czworgiem dzieci i więcej. Przeciętnie jedna rodzina utrzymywała 1,59 dzieci, w tym małżeństwa i związki partnerskie utrzymywały przeciętnie 1,62 dzieci, matki samotnie wychowujące dzieci – 1,46 i ojcowie – 1,34.

Poza rodzinami utrzymującymi dzieci do 24 lat było 6126 rodzin z liczbą 10 139 dzieci niebędących na ich utrzymaniu, w tym w rodzinach małżeńskich i partnerskich było 5925 dzieci, z matkami samotnymi (2603 rodziny) pozostawało 3691 dzieci, a z ojcami (384 rodziny) 523 dzieci.

Należy jeszcze nadmienić, że w 7834 rodzinach liczących 22 000 osób (niemal w co piątą) byli niepełnosprawni, a struktura tych rodzin według typu rodziny biologicznej była następująca (w %):

małżeństwa i partnerzy z dziećmi	–	43,9
małżeństwa i partnerzy bez dzieci	–	37,4
samotne matki i ojcowie z dziećmi	–	18,7
razem:		100,0

Osób niepełnosprawnych w omawianych rodzinach było 9388, a odsetek niepełnosprawnych członków rodzin rozpatrywany ze względu na funkcję pełnioną w rodzinie przedstawiał się następująco:

głowy rodziny	–	51,5
współmałżonka/współpartnera	–	31,3
dzieci	–	17,2
razem:		100,0

Można więc powiedzieć, że w przeważającej mierze (82,8%) niepełnosprawność dotyczyła osób dorosłych w rodzinie, w tym co drugiej głowy rodziny i więcej niż co trzeciego współmałżonka/współpartnera. W rodzinach z osobami niepełnosprawnymi wychowywało się 7796 dzieci, z czego 20,7% dotkniętych było niepełnosprawnością (prawnie i biologicznie), w tym w wieku:

0-15 lat	–	538 dzieci
16 lat i więcej	–	1076 dzieci

Z ogólnej liczby niepełnosprawnych dzieci 619 (38,4%) wychowywało się w rodzinach niepełnych.

Warunki mieszkaniowe

Warunki mieszkaniowe są istotnym wyznacznikiem poziomu życia ludności. Można uznać, że dobre warunki mieszkaniowe to własny pokój dla każdego z domowników oraz możliwość korzystania z różnych udogodnień związanych z tzw. infrastrukturą sieciową, czyli dostęp do bieżącej wody, kanalizacji, gazu z sieci miejskiej i centralnego ogrzewania.

Spis powszechny ludności i mieszkań przeprowadzony według stanu na 20 maja 2002 r. umożliwił w jakiejś mierze ocenę struktury i jakości zasobów mieszkaniowych mieszkańców Płocka. Przez pojęcie struktury rozumie się m.in. formy własności mieszkań, liczbę mieszkań w budynku i z ilu składają się izb oraz okres oddania mieszkania do użytku. Z kolei na jakość składa się wyposażenie mieszkań w odpowiednie urządzenia sieciowe oraz zagęszczenie mieszkań.

Jak wykazały dane spisowe, w Płocku w 2002 r. było 42 201 mieszkań ogółem, z tego stale zamieszkałych było 41 996 i tylko te mieszkania zostaną poddane analizie, a ich struktura, przedstawiona według formy własności, została zawarta w Tabeli 15.

Tabela 15. Struktura mieszkań zamieszkałych stale w Płocku w 2002 r. według własności

Wyszczególnienie	Ogółem	Osób fizycznych	Osób prawnych	Pozostałych podmiotów
Liczba mieszkań ogółem	42 201	12 802	28 648	751
Liczba mieszkań zamieszkałych stale	41 996	12 716	28 532	748
Liczba izb	147 298	52 177	92 875	2246

Powierzchnia użytkowa mieszkań w m ²	2 369 179	976 328	1 356 314	36 537
Ludność w mieszkaniach	12 7031	41 281	83 612	2138
Gospodarstwa domowe w mieszkaniach	48486	15128	32 551	807
Rodziny w mieszkaniach	36 862	11896	24 359	607
Przeciętna:				
- powierzchnia użytkowa mieszkania w m ²	56,4	76,8	47,5	48,8
- powierzchnia użytkowa na osobę w m ²	18,7	23,7	16,2	17,1
- liczba izb w mieszkaniu	3,51	4,10	3,26	3,00
- liczba osób w 1 mieszkaniu	3,02	3,25	2,93	2,86
- liczba gospodarstw domowych w mieszkaniu	1,15	1,19	1,14	1,08

W 41 996 mieszkaniach stale zamieszkanym przez 127 031 mieszkańców Płocka funkcjonowało 36 862 rodzin wspólnie prowadzących 48 486 gospodarstw domowych. Z tego wynika, że na mieszkanie przypadało 1,15 gospodarstwa i 0,87 rodziny. Wskaźnik rodzin przypadających na mieszkanie nie uwzględnia gospodarstw jednoosobowych, których było w Płocku 12 445 (Tab. 11), gdyż według definicji GUS, rodzina to co najmniej dwie osoby (małżeństwa i związki partnerskie z dziećmi lub bez oraz rodzice samotnie wychowujący dzieci). Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania wynosiła 56,4 m², z czego na osobę przypadało 18,7 m². W jednym mieszkaniu było 3,51 izb, w których zamieszkiwało 3,02 osób, a więc na izbę przypadało 0,86 osoby. Zatem warunki mieszkaniowe w Płocku, mierzone wskaźnikiem zaludnienia można uznać za dobre, gdyż przeciętnie każdy domownik ma własny pokój.

Zdecydowana większość (67,9%) mieszkań w Płocku była własnością osób prawnych, a do prywatnych właścicieli należało tylko 30,3% mieszkań. Mieszkania stanowiące własność osób prawnych to łączne zasoby spółdzielni mieszkaniowych, gminy, Skarbu Państwa i zakładów pracy.

Wskaźniki zamieszczone w Tabeli 15. określające warunki mieszkaniowe rodzin poprzez przeciętną powierzchnię użytkową mieszkań, powierzchnię przypadającą na mieszkańca, liczbę izb w mieszkaniu były znacznie korzystniejsze w przypadku mieszkań użytkowanych przez właścicieli niż najemców. W mieszkaniach prywatnych nieco większa była przeciętna liczba osób i gospodarstw domowych niż w wynajmowanych.

Więcej niż połowa mieszkań znajdujących się w Płocku to mieszkania dosyć stare, liczące od 24 do 57 lat, zbudowane w latach 1945–1970 (27,8%) i 1971–1978 (24,4%). Począwszy od 1979 r. do roku spisowego malała liczba wybudowanych mieszkań, ale jednocześnie wzrastała liczba izb oraz powierzchnia użytkowa mieszkań. Zachodziła taka zależność, że im młodsze było mieszkanie, tym przeciętna liczba izb przypadająca na mieszkanie oraz przeciętna powierzchnia mieszkania była wyższa, o czym świadczą poniższe dane:

Mieszkania wybudowane w latach	Ogółem	Przeciętna liczba izb w mieszkaniu	Powierzchnia mieszkania w m ²
przed 1918	1979	2,63	47,3
1918–1944	1235	3,20	58,9
1945–1970	11 679	3,05	48,5
1971–1978	10 230	3,72	52,4
1979–1988	9086	3,77	59,2
1989–2002	7812	3,83	70,4

Zachodzi również zależność pomiędzy stopniem wyposażenia mieszkań w tzw. infrastrukturę sieciową a wiekiem użytkowanych mieszkań, co przedstawiają dane w Tabeli 16.

Tabela 16. Wyposażenie mieszkań stale zamieszkałych w urządzenia sieciowe według lat wybudowania

Lata wybudowania	% mieszkań posiadających				
	wodociąg	kanalizację	gaz z sieci	centralne ogrzewanie	
				razem	z sieci
Przed 1918	97,4	80,1	0,2	16,6	6,5
1918–1944	92,4	83,3	7,5	41,7	19,0
1945–1970	98,6	97,7	40,6	93,8	79,1
1971–1978	99,8	98,5	80,9	97,7	84,0
1979–1988	99,8	99,5	90,5	99,0	87,8
1989–2002	99,8	99,6	86,5	98,4	83,8
Razem	99,1	97,4	66,8	91,6	77,6

Z ogółu mieszkań znajdujących się w budynkach wybudowanych w poszczególnych latach najgorzej wyposażone w urządzenia sieciowe były budynki najstarsze, szczególnie te wybudowane przed 1945 rokiem. Jeżeli chodzi o wyposażenie mieszkań w wodociąg i kanalizację, to nawet w tych najstarszych mieszkaniach sytuacja była zadowalająca. Wodociąg posiadało od 92,4% mieszkań wybudowanych w latach 1918–1944 do 99,8% mieszkań z lat 1971–2002. Kanalizacja najrzadziej (80,1%) występowała w lokalach sprzed 1918 r. i z lat 1918–1944 (83,3%), a w mieszkaniach wybudowanych w latach od 1945–2002 odsetek mieszkań skanalizowanych był bardzo wysoki i wynosił od 99,7% do 99,6%. W tych najstarszych mieszkaniach również gaz z sieci występował najrzadziej (0,2% w mieszkaniach sprzed 1918 r. i 7,5% z lat 1918–1944) oraz centralne ogrzewanie z sieci (odpowiednio 6,5% i 19,0%). Najwięcej mieszkań wyposażonych w gaz z sieci było w zasobach spółdzielni mieszkaniowych (94,8%), wśród prywatnych właścicieli

takich mieszkań było już znacznie mniej (44,4%), a najrzadziej (16,5%) gaz z sieci występował w mieszkaniach komunalnych (własność gminy, Skarbu Państwa) i zakładowych.

Mimo iż sytuacja mieszkaniowa ludności Płocka była analizowana w bardzo wąskim zakresie, to obliczone niektóre wskaźniki, np. przeciętna liczba izb w mieszkaniu, powierzchnia użytkowa przypadająca na mieszkańca, liczba gospodarstw domowych oraz osób w mieszkaniu, a także charakterystyka mieszkań pod względem wyposażenia w instalacje techniczno-sanitarne pozwalają na stwierdzenie, że warunki mieszkaniowe mieszkańców Płocka są dobre.

Zakończenie

Celem niniejszego opracowania było przedstawienie charakterystyki społeczno-ekonomicznej i demograficznej ludności, gospodarstw domowych i rodzin oraz rozpoznanie wielkości i standardu zasobów mieszkaniowych współczesnego społeczeństwa Płocka na podstawie informacji z Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań w 2002 roku. Był to pierwszy spis po głębokich przeobrażeniach ustrojowych i społeczno-gospodarczych, które miały miejsce w Polsce w latach dziewięćdziesiątych, a w wypadku Płocka dodatkowo zmian administracyjnych i dlatego uzyskane informacje są bardzo istotne dla oceny, jak zmiany polityczno-gospodarcze zachodzące na szczeblu centralnym wpłynęły na warunki życia ludności wydzielonych jednostek administracyjnych.

Interesujące, szczególnie dla władz samorządowych oraz innych lokalnych jednostek pozarządowych funkcjonujących w Płocku, mogłoby być porównanie wyników spisów 2002 oraz 1988 r., gdyż taka analiza porównawcza daje możliwość rozpoznania zmian, które zaszły w czasie, kierunków i natężenia tych zmian zarówno w rozwoju demograficzno-społecznym, infrastrukturze mieszkaniowej, jak i w potrzebach ludności na poziomie powiatu, a tym samym umożliwia podejmowanie racjonalnych decyzji. Ale to może być tematem już innego opracowania.